

О.І. Печенка, ст. викл.

Н.Ф. Соболєва, ст. викл.

Ю.Г. Соколовська, студ.

АНАЛІЗ НАСЛІДКІВ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ

Розглянуто питання вступу України до Світової організації торгівлі, проаналізовано макроекономічні наслідки для національної економіки України після вступу до СОТ. Наведено поради та рекомендації стосовно покращення ситуації в Україні як члена СОТ.

Рассмотрен вопрос вступления Украины в ВТО, проанализированы макроекономические последствия для национальной экономики Украины после вступления в ВТО. Приведены советы и рекомендации относительно улучшения ситуации в Украине как члена ВТО.

There was considered the problem of Ukraine joining to the World Trade Organization, analyzed the macroeconomic implications for the national economy after Ukraine's accession to the WTO. The article contains tips and tricks of experts regarding the improvement situation in Ukraine as a WTO member.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна Світова організація торгівлі є провідною міжнародною організацією, членами якої є 156 країн світу. Останнім часом сфера діяльності СОТ розширюється і передбачає не тільки регулювання торговельних потоків, але й міжнародне економічне регулювання капіталу та робочої сили. Членство в цій організації стало практично обов'язковою умовою для будь-яких країн, які прагнуть інтегруватися у світове господарство.

Вступаючи до СОТ, країна одержує право голосу за всіма рішеннями, що приймаються в межах організації. Приєднання України до СОТ стало одним із стратегічних завдань зовнішньоекономічної політики держави. Без членства в цій організації, за сучасних умов, неможливо використати переваги світової торгівлі й гарантувати вітчизняним товаровиробникам міжнародно-правовий захист від недобросовісної конкуренції на світовому та регіональному ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Було зроблено безліч досліджень у області відносин України та СОТ. Дослідженню питання розвитку відносин країн СОТ з Україною присвячували наукові праці зарубіжні та вітчизняні вчені: А. Мокій, І. Бураковський, О. Шнирков,

Т. Циганкова, В. Сіденко, А. Філіпенко, А. Лук'яненко, А. Гальчинський та ін.

Мета та завдання статті полягає у дослідженні наслідків для національної економіки України після вступу до СОТ, аналізі макроекономічних показників України за 2008–2011 рр., вивченні «плюсів» і «мінусів» вступу України до СОТ та співробітництва України із СОТ.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні після вступу України до СОТ можна розглядати з позитивної точки зору як необхідну передумову лібералізації режиму торгівлі між Україною і ЄС, створення зони вільної торгівлі та забезпечення поступової інтеграції України до Євросоюзу.

Світова організація торгівлі є сучасною потужною міжнародною організацією. Послідовна та системна реалізація стратегічних та тактичних заходів економічної політики України сприятиме адаптації національної економіки в СОТ, що буде певною гарантією прозорості економічних та політичних механізмів. Для ефективного входження України на міжнародні економічні ринки уряду необхідно повністю узгоджувати існуючу законодавчо-нормативну базу до вимог СОТ, підтримувати систему захисту внутрішнього ринку товарів і послуг, вміло використовувати наявний економічний потенціал країни, постійно підвищувати конкурентоспроможність як вітчизняного товаровиробника, так і вітчизняного споживача. Адже відсутність цілісної зовнішньоекономічної стратегії не лише обумовлює гальмування національного економічного розвитку, а й веде до значних ускладнень у міждержавних торговельних стосунках України з іншими країнами [5].

16 травня 2008 року Україна офіційно стала членом Світової організації торгівлі. Вступ України до СОТ безперечно відповідає національним інтересам нашої держави. Це ще один крок, який наближає нас до Європейського Союзу.

Вступ України до СОТ виявився нелегким завданням, адже фактично всі економічні тренди в Україні за декілька місяців після вступу до СОТ зазнали змін внаслідок світової фінансової та економічної кризи. Отже, в окремих випадках було необхідно відокремити наслідки кризи від наслідків членства у СОТ. Наприклад, як у випадку змін тенденції у експорті та імпорті у зв'язку з девальвацією гривні. Попри це, є твердження, що доводять сильний вплив членства у СОТ на торговельні відносини України з рештою країн світу. Наприклад, у період між травнем, коли Україна вступила у СОТ, та жовтнем 2008 року, коли криза, власне, досягла України, зовнішня торгівля активно розвивалася. Прямий вплив на зростання

українського експорту до інших країн мали заходи, пов'язані із членством у СОТ: зниження імпорتنих тарифів на українські товари; відміна кількісних обмежень ЄС на імпорт з України металургійної продукції; зняття українських обмежень експорту зернових, насіння соняшнику та соняшникової олії. Кількість антидемпінгових розслідувань проти України також зменшилась. У той же час лібералізація тарифів на імпорт сприяла зростанню обсягів імпорту до України.

За 2010 рік експорт України зріс на 41% порівняно з періодом 2009 року, у той час як імпорт – на 44%.

Вступ країни до СОТ не може бути причиною зовнішньоторговельного дефіциту. Це підтверджується наслідками девальвації гривні на 50% протягом останніх місяців 2008 року та на початку 2009 року. Девальвація гривні радикально змінила тенденції у торгівлі. Зовнішньоторговельний дефіцит у першому кварталі 2009 року був у 4 рази нижчим, ніж за аналогічний період 2008 року. Для обмеження імпорту девальвація спрацювала краще, ніж прийняті Верховною Радою України суперечливі надбавки до імпорتنих тарифів у розмірі 13%, які, ймовірно, порушували зобов'язання України в рамках СОТ. Достатньо тільки відзначити, що загальний імпорт у підсумку зменшився вдвічі.

У січні-вересні 2011 році імпорт товарів в Україну перевищив експорт на 9,543 млрд доларів США. Так, протягом дев'яти місяців 2011 року сальдо торгівлі товарами погіршилося на 4,101 млрд дол. США в порівнянні з аналогічним періодом 2010 року [7].

Експорт товарів у січні-вересні 2011 року склав 49,951 млрд доларів США при цьому він збільшився на 37,8% в порівнянні з січнем-вереснем 2010 року. Імпорт товарів склав 59,494 млрд доларів США збільшившись на 42,7%.

Отже, хоча міжнародна конкуренція і змусила деяких неефективних українських виробників згорнути діяльність у галузі тваринництва, від лібералізованої торгівлі, без сумніву, отримали переваги українські споживачі. Варто зазначити, що девальвація гривні та усунення обмежень на експорт сприяли суттєвому покращенню балансу зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією.

Загалом можна підсумувати, що баланс членства України в СОТ позитивний. Певні негативні наслідки, пов'язані зі зростаючою конкуренцією для неефективних виробників, цілком компенсуються новими можливостями для експортерів та очевидними перевагами для споживачів, які отримали ширший вибір товарів за кращими цінами.

Вступ України до СОТ став стимулом для подальшого поширення режиму вільної торгівлі на зовнішньоторговельні операції із західними країнами-сусідами та країнами дальнього зарубіжжя, тоді як до вступу, коло країн, з якими Україна мала угоди про вільну торгівлю, обмежувалося переважно країнами СНД. Після вступу України до Організації розпочалися переговори з ЄС щодо укладання Угод про створення зони вільної торгівлі в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. До травня 2009 року проведено шість раундів переговорів щодо підготовки Угоди ЗВТ, перший раунд переговорів із ЄАВТ, три раунди консультацій та переговорів щодо укладення угоди про вільну торгівлю із Сінгапуром, низка консультацій із Туреччиною [1].

Загальний аналіз експорту товарів після приєднання України до СОТ дозволяє зробити висновки про позитивний вплив на просування української продукції на зовнішні ринки:

- збільшення експорту товарів з України за 2008-2010 рр. склало 38%;

- членство України у СОТ дозволило припинити квотування української металопродукції на ринок ЄС. 26 травня 2008 року Рада Міністрів із загальних справ і зовнішніх відносин Європейського Союзу скасувала квоти на імпорту металопродукції з України. Відзначимо, що у загальному експорті частка даної продукції складає близько 40%, тобто такі заходи є потужним стимулятором до нарощування поставок на зовнішні ринки;

- вступ до СОТ дозволив українським експортерам розширити ринки збуту своєї продукції, насамперед, продукції металургії та хімічної промисловості;

- приєднання України до Організації сприяло активізації торговельних відносин з її країнами-членами, що в свою чергу, дозволило українським експортерам розширити географію збуту своєї продукції, так, наприклад, у 2008–2009 рр. експорт українських товарів до країн Африки був найбільшим за часи незалежності України;

- після приєднання до СОТ проти українських компаній стало складніше запроваджувати антидемпінгові розслідування, так на початок 2009 року їх кількість навіть зменшилась порівняно з кінцем 2007 року;

- відміна антидемпінгових заходів щодо імпорту карбаміду українського походження в країни ЄС дала змогу постачати цей продукт на ринок ЄС;

- у період після приєднання країни до СОТ відбулося посилення концентрації експорту за рахунок збільшення обсягів експорту традиційних видів продукції для України [1].

Вступ України до СОТ та, як наслідок, лібералізація імпортного митного режиму привели до більш вільного доступу товарів з країн-членів СОТ на український внутрішній ринок та збільшення обсягів імпорту. З 2011 року зростання імпорту товарів склало 39% у порівнянні до періоду 2010 року. При цьому на 30% даний приріст був сформований за рахунок подорожчання енергоресурсів, зокрема ціна імпорту природного газу збільшилась на 38% за цей же період [7].

Роки членства у СОТ показали, що державна політика підтримки сільського господарства потребує суттєвої модернізації. Вступ України до Світової організації торгівлі, урядові зобов'язання перед цією міжнародною організацією вимагають нових підходів до формування державної політики підтримки сільського господарства України, а саме:

- після вступу до СОТ аграрна політика підтримки має бути більше сфокусована на питанні ефективності бюджетних програм підтримки, чіткому визначенні індикаторів для оцінки результативності кожної бюджетної програми, ніж збільшенні фінансування галузі;

- розроблення та впровадження нових програм «зеленої скриньки» має стати визначальним напрямом державної політики підтримки сільського господарства після вступу України до СОТ;

- в основу нового підходу щодо надання державної підтримки через загальні послуги «зеленої скриньки» має бути покладено принцип збільшення безкоштовних державних послуг для вітчизняних сільськогосподарських виробників, зменшення їх витрат на отримання дозвільних документів;

- механізми підтримки через спеціальні режими справляння ПДВ мають бути замінені на прямі бюджетні трансферти, бо залежність від фактичних цін реалізації у конкретному році може призвести до перевищення взятих при вступі до СОТ зобов'язань.

Очікувалося, що вступ України до СОТ надасть імпульсу для припливу іноземних інвестицій у економіку країни. Чистий приплив прямих іноземних інвестицій в Україну в першому півріччі 2011 року склав 2,452 млрд доларів США, що в 4,9 рази більше, ніж за той же період минулого року, коли надійшло 495,8 млн доларів США іноземних інвестицій. Обсяг прямих іноземних інвестицій з країн Європейського Союзу в 2011 році збільшився на 4 млрд 58 млн 200 тис. доларів США і склали 39 млрд 411 млн 200 тис. доларів США. Лідером по потоку іноземних інвестицій із країн Євросони традиційно залишається Кіпр. При цьому обсяг прямих іноземних інвестицій з

країн Європейського Союзу в 2011 році збільшився на 4 млрд 58 млн 200 тис. доларів США і склали 39 млрд 411 млн 200 тис. доларів США.

За січень-червень 2011 року в країну надійшов новий капітал на суму 2,788 млрд доларів США і за цей же період інвестори вивели з країни колишні вкладення на суму 447 млн доларів США [6].

Крім того, Держслужба статистики скоригувала показник чистого припливу інвестицій із урахуванням курсових коливань, збиткової діяльності та інших втрат, зафіксованих під час переоцінки капіталу.

У першому півріччі 2011 р. найбільше інвестицій в Україну надійшло з Кіпру (1,6 млрд дол.), Німеччини (283 млн дол.) і Австрії (124 млн дол.).

Зростання припливу інвестицій експерти пов'язують з приватизацією в березні 2011 року національного оператора зв'язку «Укртелеком». Пакет у розмірі 92,79% акцій був проданий австрійській компанії EPIC за 10,575 млрд грн.

Сукупний обсяг прямих іноземних інвестицій, накопичених в Україні за всі роки незалежності, на 1 липня 2011 року досяг 47,206 млрд доларів США, або 1033,2 доларів США на душу населення.

Серед галузей переробної промисловості у металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів інвестовано 5 млрд 940,4 млн доларів США прямих інвестицій, у виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 1 млрд 858,7 млн доларів США, хімічну та нафтохімічну промисловість – 1 млрд 339,6 млн доларів США, машинобудування – 1 млрд 171,4 млн доларів США, виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції – 806,8 млн доларів США [8].

Членство у СОТ позитивно вплинуло на конкурентоспроможність українських виробників, запевняють експерти, оскільки приведення національного законодавства у відповідність до норм і правил СОТ позитивно вплинуло на інституційне середовище. Це стосується державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності, системи стандартизації, митної справи, законодавства у сфері інтелектуальної власності тощо. Зокрема, забезпечення прозорості експортно-імпорتنих операцій відповідно до правил СОТ має прямий вплив на зниження корумпованості та, відповідно, підвищення потенціалу конкурентоспроможності країни. Вважається, що членство у СОТ також поліпшило інвестиційний клімат у країні, але через кризову ситуацію в державі та в світі значного припливу не відбулося [1].

Після вступу в СОТ саме відкритість економіки є стимулом до структурного реформування економіки та галузей. Структурні перетворення, незважаючи на короткострокові втрати, у довгостроковій перспективі ведуть до економічного зростання та покращення національного добробуту. До того ж більшість експертів дотримується думки, що після вступу в СОТ та лібералізації доступу на ринки України не викличе значних негативних наслідків для українських галузей, оскільки рівень реального тарифного захисту внутрішніх ринків для багатьох із них не змінився суттєво. Баланс позитивних та негативних наслідків залежить, насамперед, від готовності виробників працювати в умовах міжнародної конкуренції, а саме від рівня їх ефективності та конкурентоспроможності, який вони повинні підвищувати.

Висновки. Приєднання України до Світової організації торгівлі, забезпечило нашій державі наступні основні економічні переваги:

1. Створення передумов для розширення співпраці з ЄС.
2. Переваги світової торгівлі та міжнародного розподілу праці.
3. Вплив на макроекономічну політику.
4. Забезпечення ширшого вибору товарів та послуг.
5. Забезпечення лібералізації доступу українських товарів на ринки світу.

6. Доступ до механізму вирішення торгових суперечок.

Практичний досвід багатьох країн світу, які нині є членами СОТ, особливо країн, що розвиваються, вказує на те, що більшість потенційно можливих позитивних наслідків для країни, її виробників реалізується не автоматично, а є результатом розумної політики, яка створює потенціал для використання таких можливостей [2].

Окрім низки позитивних наслідків від вступу України до СОТ існує і низка недоліків, які можуть спричинити додаткові загрози економіці України, зокрема:

1. Лібералізація торгівлі може спричинити посилення впливу світової кон'юнктури на економіку країни, що зумовлює підвищення економічних ризиків України у періоди глобальної економічної нестабільності.

2. Членство України у СОТ вимагає скасування багатьох положень, закріплених у чинних програмах субсидування окремих галузей, які суперечать нормам СОТ.

3. Вітчизняні виробники в окремих випадках можуть виявитися неготовими до зростання конкуренції через низьку ефективність підприємств.

4. Скорочення виробництва неконкурентоспроможних вітчизняних підприємств та галузей.

5. Запровадження правил СОТ у сфері ліцензування, стандартизації та сертифікації потребує суттєвих витрат для розробки та впровадження нових інститутів і механізмів здійснення таких процедур.

Зважаючи на все вищесказане, слід зазначити, що Україна отримала значно більше позитивних переваг від членства в СОТ, ніж негативних. Але реалізація потенційних переваг потребує змін адміністративного характеру, реформи податкової системи, додаткових витрат держави на реструктуризацію та реорганізацію підприємств.

Список літератури

1. Бураковський І. О. Вступ України до СОТ: як правильно оцінити наслідки / І. О. Бураковський // Економічний часопис ХХІ ст. – 2010. – № 7/8. – С. 6–8.
2. Экономика [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <<http://www.economics.lb.ua/state>>.
3. Минфин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <<http://www.minfin.com.ua>>.
4. Міністерство економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.me.gov.ua>>.
5. Офіційний сайт Світової організації торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.wto.org>>.
6. Офіційний сайт Держкомстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.
7. Україна й Світова організація торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.wto.in.ua>>.
8. Бэгнет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.bagnet.org>>.

Отримано 30.03.2012. ХДУХТ, Харків.

© О.І. Печенка, Н.Ф. Соболева, Ю.Г. Соколовська, 2012